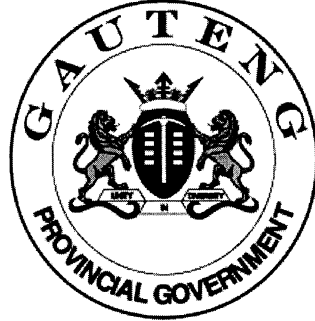

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**FEBRUARY / FEBRUARIE
MARCH / MAART**

2005

**SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO PHAHAMENG**

(Pampiri ya Pele)

HG

111-1/1

SESOTHO FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 1

6 pages

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG

HLAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG

SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO PHAHAMENG
(Pampiri ya Pele)

NAKO: Dihora tse 2 ½

MATSHWAO: 100

DITAELO:

- Araba dipotso kaofela pampiring ena.
- Badisisa ditaello tse hlahellang tlasa karolo e nngwe le e nngwe ka hloko.
- Leka ho nomora dikarabo tsa hao ka nepo le kelotlhoko.
- Fana ka mosebetsi o makgethe.

KAROLO YA A
TEKOKUTLWISISO

POTSO 1

Bala ditaba tse latelang o nto araba dipotso tse tla latela:

MAHLABISA-DIHLONG A HO THOBA NTLWANATSHWANA

LEPOLESA LE NENG LE ILO KGANTSHETSA BATSHWARUWA KAMORE, LE A HATELLWA, MME LE NKELWA RABOLLORO

Botlokotsebe bo ntse bo kekela jwaloka hlaha, le hona ya mariha. Dipotso di ntse di hlaha mme di hloka dikarabo. **Sesosasosa** sa bothata bona ke sefe, kaha ho ipetsa dikarabo tse fapaneng ho nnetefatsa bothata bona boo re leng ho bona? Tsena ke tse ding tsa diketsahalo tse bontshang hore re tshwanela ho tshwarana ka matsoho ho lwana e **mahlomafubedu** kgahlanong le botlokotsebe.

Lepolesa le sa tshwarang sethunya le hona le se na mothusi ke leo le notlolla moo dinokwane di kwalletsweng, ho ya bonesa lebone moo ho neng ho kwalletswe tse ding tsa dikweta tse pedi tse bolaileng mapolesa.

Metsotswana kamora moo lepolesa leo la hatellwa fatshe ke dinokwane tse supileng, tse ileng tsa mo tlama matsoho hore di kgone ho baleha moo di neng di holehilwe teng, seteisheneng sa mapolesa sa Centurion, Pretoria.

Warren Molele (23) le John Mahlangu (24) batshwaruwa ba neng ba emetse kahlolo ka polao e sehloho ya sepeketera Marco Wahl Klapperkop, Pretoria, mathwasong a selemo sena, le bona ba ile ba kgona ho thoba tjhankaneng.

Ba bang ba babalehi, Prince Deke (36) le Solly Shabamba bona ba ne ba qosetswa ho nkela sebuelli sa kantoro ya mopresidente koloi, mane Centurion kgwedding tse mmalwa tse sa tswa feta.

Kamora ho tlama lepolesa leo matsoho le ho katela lelapi ka hanong ba kena kantorong ya boamohedi hona seteisheneng seo sa mapolesa, ba boela ba nka pistolo tse ding tse pedi le senotlolo sa mmotokara sa e mong wa mapolesa moo, ba nto kena hara lefifi leo **ba kgile ka sekaja** e le hore ba tle ba se tshwarwe. Ba ne ba bile ba nkile sethunya sa phofu ya bona.

E Fetoletswe botjha ho tswa ho *The Star* sa Pudungwane 2003

- 1.1 Hobaneng mongodi a tshwantsha botlokotsebe le hlaha? (2)
- 1.2 Ho ya ka wena ke mabaka afe a susumetsang keketseho ya botlokotsebe? Fana ka a MABEDI feela. (4)
- 1.3 Ke bohlaswa bofe bo entsweng ke lepolesa boo o hopolang hore bo kgothaleditse ho baleha ha dinokwane qotsong e ka hodimo. (2)
- 1.4 A ko fane ka qoso tse PEDI tseo batshwaruwa ba neng ba di qosetswa. Bolela qoso le monga yona. (4)
- 1.5 Fana ka mehlala e MMEDI e bontshang hore ka nnete batshwaruwa ba ne ba le kgopo ebile ba tatetse ho bona ba fedile sebakeng. (4)
- 1.6 Hobaneng ha ba ile ba katela lepolesa lelapi ka lehanong? (2)
- 1.7 Se qositseng phofu ena ya lepolesa ho ya seleng ya dinokwane ke sefe? (1)
- 1.8 Diketsahalo tsena di etsahetse porovsenseng efe? (1)
- 1.9 Hlalosa tse latelang:
 - 1.9.1 e mahlomafubedu (2)
 - 1.9.2 ba kgile ka sekaja (2)
- 1.10 Ke batshwaruwa bafe ba ileng ba thoba tjhankaneng? (2)
- 1.11 Hantlentle dinokwane di ne di le kae ka seleng? (1)
- 1.12 Sethunya sena seo ba neng ba se amohile le leng la mapolesa o hopola hore ba ne ba tlilo etsang ka sona? (2)
- 1.13 Ho ya ka sehlooho sa qotso ke bomang ba neng ba tshwerwe ke dihlong? (1)

MATSHWAO A KAROLO YA A: [30]

**KAROLO YA B
KAKARETSO**

POTSO 2

Bala serapana se latelang o nto se akaretsa ka dintlha tse SUPILENG tsa bohlokwa:

Mohlalobuwa o tla abelwa matshwao bakeng sa ho ela ditaelo tse latelang hloko:

- Ngola ka mokgwa wa mogogo, ka mantswe a sa feteng (100) LEKGOLO.
- Qetellong ya kakaretso ya hao bontsha palo ya mantswe ao o a sebedisitseng.
- Leka ka hohlehohle ho akaretsa serapana sena ka mantswe a hao.

Matsatsing ana batho boholo ba bua ka ntlafatso le tlhokomelo ya tikoloho mmoho le mehlodi ya tlhaho, ka sepheo sa ho ntlafatsa bohahlaodi kwano Afrika Borwa. Ha bohahlaodi bo ntlafetse eba moruo wa naha le ona o tla ntlafala. Maemo a thekeselang a ranta le ona a tlameha a tsitse batho re tle re fumane mesebetsi.

Naha ya borona e tla hlaha ka mahetla mme dikamano le dinaha tse ding le tsona di tla nka kgato tse ntle. Boramatsete le bona ba tla nka mehato e matla ya ho tsetela moruong wa naha, hore o tle o hole jwaleka hlaha ya naha e nka mollo. Hona re tla ho bona ka dinaha tsa mose ho tliša kgwebo kwano, mme leqeme la mesebetsi le tlala ya bojadikata di tla ya ka theko.

Naha e hlokometsweng e ipapatsa ka ho hohela dinaha ho tla tshwarela dikopano tsa tsona tsa bohlokwa lapeng kwano. Ka mantswe a mang motho mang kapa mang a ka iphumanela mosebetsi. Hona jwale Afrika Borwa e mathuleng a ho hohela mokgatlo o moholo o laolang bolo ya maoto ho tla tshwarela thonamente ya mohope wa lefatshe ya 2010 kwano. Tsena tsohle di kgothaletsa Moafrika Borwa e mong le e mong ho nka karolo ntlafatsong le tlhokomelong ya tikoloho.

Tsena tsohle di boetse di kgothaletsa naha ho kgaba ka hohle. Ke mang ya sa batleng ho ikamahanya le ntho tse ntle? Ruri naha e kgabileng e dula e hohela bahahlaodi le borakgwebo ba tlang ho re tlišetsa mesebetsi lapeng mona. Ha re qaleng he mabewana a matle re tshwareng ka thata ho fihlella maikemisetso a ho ntlafatsa mehlodi ya rona ya tlhaho.

Seo re ka se fihlella ka ho fetola ditlwaelo le ditsela tseo re dumelang hore dintho di lokela ho tsamaiswa ka tsona, mmoho le mokgwa oo re tadimang lefatshe ka wona. Lefatshe le lokela ho tadingwa jwaloka karolo ya rona ya bophelo. Monahano ona ha o motjha; baholoholo ba rona kgale ba ne ba phedisana ka kutlwano le tlhaho ho feta kamoo rona re etsang kateng kajeno.

MATSHWAO A KAROLO YA B: [10]

**KAROLO YA C
THUTAPUO**

POTSO 3

Bala seratswana sena o nto araba dipotso tse se latelang:

Ke leo leshodu le re dike! ka mora ntlo moo le habileng hore le se ke la tshwarwa. Kamora moo mapolesa le ona a be a se a re balakatha! Ke tlwaelo hore ka mora dinokwane mapolesa le ona ha a ipehe fatshe. Se qabolang ke hore ona mapolesa ao a iphumana a itse puudu kaha ba be ba sa fumana le se le seng to! ka monwana. Bashanyana **ba baholo** ba atisa ho bapala ka ntja tsa mmuso. Ha di ka atleha ho mo tshwara o se o tla utlwa ka: “jo nna! ka le bona nthwana batho” e le ha di mo ja ka phafa. Baetapele ba tsona mosebetsing kwana eba ba tla nka hore di lehlohonolo ka nnete.

- 3.1 Fetolela polelo e latelang **bonngweng**:
Ka mora moo mapolesa le ona a be a se a re balakatha! (2)
- 3.2 Ngola polelo e qalang seratswana hape, empa mantswe **ke leo** a sebedisitswe ka mora lebitso. (2)
- 3.3 Bopa mabitso ka dikutu tse latelang tsa maetsi, o be o a sebedise dipolelong tsa hao ho bontsha kutlwisiso ka ona:
- 3.3.1 **-atleha** sehlopha sa 9 (3)
- 3.3.2 **-bapala** sehlopha sa 7 (3)
- 3.4 Fetolela mantswe a thalletsweng mela ka tlase ho maetsi, ebe o a sebedisa dipolelong tseo a ntseng a hlahella ho tsona seratswaneng ka hodimo. (6)
- 3.5 Sebedisa polelo e latelang ho araba dipotso tse tla latela:
“Bashanyana **ba baholo** ba atisa ho bapala ka ntja tsa mmuso.”
- 3.5.1 Qala polelo ena ka mantswe a ngotsweng ka **mongolo o motenya**. (2)
- 3.5.2 Boela o qale polelo ena hape empa ka **leetsi**. (2)
- 3.5.3 Ngola polelo ena hape, feela e be ho **sekaokgoneho**. (2)
- 3.5.4 Ngola polelo ena hape, empa o e fetoletse ho **sekaotaelo**. (2)
- 3.5.5 Ngola polelo ena hape, feela e bontshe **temekiso ya tatolo**. (2)

- 3.6 Sebedisa lekopanyi **hore** ho kopanya polelo tse latelang hore e be polelo e le nngwe:
Mapolesa a sebetsa ka thata.
Mapolesa a fumane senokwane se le seng. (2)
- 3.7 Kgutlela seratswaneng ka hodimo.
3.7.1 Mantswe ana: **jo nna!** a sebediswa ho bontsha maikutlo a jwang? Hlalosa. (2)
3.7.2 Mantswe ana: **ntja tsa mmuso** a bolelang? (2)
3.7.3 Mantswe ana: **mo ja ka phafa** a sebediswa ho hlalosa ketso efe? (2)
- 3.8 Qolla mantswe a MABEDI a bolelang ntho e le nngwe le:
Motho ya utswang ntho tsa batho. (2)
- 3.9 Phapang ke efe pakeng tsa:
3.9.1 Ho ipeha. (2)
3.9.2 Ho ipeha fatshe. (2)
- [40]

POTSO 4

Bala ditaba tse latelang, o hlwaye diphoso mme o be o di lokise

3419 naledi
P o Kwa Xuma
1868
20 april 2004

Editor
Sunday World
P.O. Box 2532
JOHANNESBURG
2000
Mofumahatsana

Tletlebo ya kgatise e fosahetseng

Ka la 31 hlakola 2004 ke ile ka kopa ho phatla latsa lesedinyaneng lalona hore ho tla ba le ko pano ya dimember tsa batjha. Sebaka sa kopano e ne e tlo ba holo ya motse, mme nako e le hora ya leshome le metso e mmedi (12h00).

Ha re fihla moo ra fumana batho ba ba ngata; setho se seng sa executive sa re ho menngwe diclub tse ngata, mme seo sa ferekanya agenda ya rona.

Ke etsa kopo hore o ele hloko diphoso nako e tlang.

Wa tsena

MATSHWAO A KAROLO YA C: [60]

MATSHWAO: 100

QETELLO